

ADLİ PSİKİYATRİ HASTANESİNDE YATAN HASTALARDA CİNSİYET FARKLILIKLARI: KLİNİK VE SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Sena Akpolat¹, Şükrü Alperen Korkmaz³, Bengisu Çatlı², Hatice Çiftçi², Şahin Gürkan², Burcu Yatkın¹, Öykü Zaimoğulları¹, Senem Yapar³, Erol Göka¹

¹Ankara Bilkent Şehir Hastanesi, Psikiyatri Kliniği

²Ankara Bilkent Şehir Hastanesi, Psikiyatri Kliniği, Yüksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Hastanesi

³Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı

Giriş: Ciddi ruhsal hastalıklar (CRH / SMI), özellikle şizofreni ve bipolar bozukluk, bilişsel, sosyal ve işlevsel alanlarda belirgin bozulmalara yol açmakta ve suç davranışları ile ilişkilendirilmektedir. Bu hasta grubunda şiddet davranışı ve tekrar suç işleme riski genel popülasyona göre daha yüksek bulunmuştur. Adli psikiyatri klinikleri, bu hastaların tedavi ve rehabilitasyonunda özel bir konuma sahiptir. Ruhsal belirtiler, işlevsellik ve farmakolojik tedaviye ilişkin cinsiyet farklılıkları genel psikiyatri kliniklerinde geniş ölçüde araştırılmış ve belgelenmiş olsa da, adli psikiyatri hastalarında bu farklılıkların kapsamlı biçimde incelendiği çalışmalar sınırlıdır. Ciddi ruhsal hastalığı olan adli psikiyatri hastaları, hem psikiyatrik hem de kriminal öyküleri nedeniyle farklı bir klinik profile sahiptir. Bu çalışmamız, yüksek güvenlikli adli psikiyatri hastanesinde yatan hasta grubunda sosyodemografik, klinik, kriminal, biyokimyasal ve farmakolojik özelliklerdeki cinsiyet farklılıklarını belirlemeyi ve olası klinik yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntemler: Çalışmaya Ankara Bilkent Şehir Hastanesi Yüksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Kliniği'nde Aralık 2022–Şubat 2024 tarihleri arasında yatan, 18–65 yaş aralığında olan, DSM-5'e göre şizofreni spektrum bozukluğu veya bipolar bozukluk tanısı almış olan, onamı alınmış 41 kadın ve 59 erkek hasta dahil edilmiştir. Katılımcılardan sosyodemografik, klinik ve kriminal veriler toplanmış; BPRS, PANSS, CDSS, YMRS, HAM-D, CGI-S, GAF ve FAST ölçekleri kullanılmıştır. Ayrıca biyokimyasal parametreler, metabolik göstergeler ve ilaç tedavi bilgileri kaydedilmiştir. Antipsikotik eşdeğer dozları dört farklı yöntemle (DDD, ICSAD-2, Leucht, Maudsley 2025) hesaplanmıştır. Veriler SPSS 27.0 programında analiz edilmiş, kategorik değişkenler ki-kare, sürekli değişkenler t-testi veya Mann–Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Doz farklılıkları için kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmış, anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Çalışma için Ankara Bilkent Şehir Hastanesi 2 Nolu Etik Kurul Başkanlığı'ndan onay alınmıştır (Sayı: E2-22-2968, Tarih: 18/01/2023).

Sonuçlar: Çalışmaya 41 kadın ve 59 erkek hasta dahil edilmiştir. Erkeklerin kadınlara kıyasla daha genç olduğu saptanmıştır (38.97±11.24 vs. 44.20±11.39 yıl, $p=0.025$). Erkeklerde bekâr olma oranının anlamlı derecede yüksek olduğu (%61 vs. %22), kadınlarda ise boşanmış veya dul olma oranının daha yüksek

bulunduğu belirlenmiştir (%53.7 vs. %25.4; $p=0.001$). Ayrıca erkeklerde sigara kullanım oranı kadınlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur (%81.4 vs. %51.2; $p < 0.001$). Klinik özellikler değerlendirildiğinde, erkeklerde hastalık başlangıç yaşının (26.54±7.39 vs. 34.51±12.04 yıl, $p < 0.001$) ve ilk suç yaşının (31.27±9.69 vs. 41.03±12.46 yıl, $p < 0.001$) daha erken olduğu; erkeklerde toplam hastane yatış sayısının da daha fazla bulunmuştur (4.53±2.85 vs. 3.37±2.34, $p=0.034$). Suç tipleri açısından kadınlarda şiddet içeren suç oranı daha yüksek saptanmıştır (%48.8 vs. %27.1, $p=0.026$), erkeklerde ise “diğer” kategorisine giren suçlar daha sık görülmüştür ($p=0.036$). Vesayet altında olma oranı erkeklerde anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (%45.8 vs. %22; $p=0.009$). Psikopatoloji ölçekleri incelendiğinde yatış sırasında PANSS, BPRS, HAM-D, YMRS, CGI-S, GAF ve CDSS skorları açısından anlamlı fark saptanmamış; yalnızca FAST-interpersonal ilişki alanında kadınlarda daha yüksek bozulma görülmüştür ($p=0.039$). Taburculukta da PANSS, BPRS, HAM-D, YMRS, CGI-I, CGI-SE, UKU ve AIMS skorları açısından cinsiyet farkı gösterilmemiştir. Biyokimyasal parametreler karşılaştırıldığında, kadınlarda hemoglobin ($p < 0.001$), ferritin ($p < 0.001$), demir ($p=0.011$), total protein ($p=0.020$) ve albümin ($p=0.012$) düzeylerinin anlamlı olarak daha düşük; erkeklerde ise HDL düzeyinin daha düşük olduğu saptanmıştır ($p < 0.001$). Diğer parametrelerde anlamlı farklılık gözlenmemiştir. Psikofarmakolojik tedavi açısından, erkeklerde taburculukta kadınlara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek antipsikotik eşdeğer dozlarının reçete edildiği bulunmuştur. Bu fark dört farklı hesaplama yönteminde de tutarlı saptanmıştır: DDD (2.22±1.44 vs. 1.48±0.80, $p=0.001$), ICSAD-2 (4.59±3.38 vs. 3.02±1.49, $p=0.002$), Leucht olanzapin eşdeğeri (24.86±15.87 vs. 17.13±8.97 mg, $p=0.003$) ve Maudsley klorpromazin eşdeğeri (633.96±407.36 vs. 416.14±238.98 mg, $p=0.001$). Erkeklerde yüksek doz (> 1000 mg/gün klorpromazin eşdeğeri) kullanım oranı (%23.7 vs. %2.4, $p=0.003$) ve çok yüksek doz (PDD/DDD > 3) kullanım oranı (%37.3 vs. %9.8, $p=0.002$) kadınlara göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Antipsikotik monoterapi/polifarmasi ve LAI kullanımı açısından cinsiyetler arasında fark gösterilmemiştir. Buna karşılık, antidepresan kullanım oranı kadınlarda anlamlı derecede daha yüksek saptanmıştır (%22 vs. %6.8; $p=0.014$).

Tartışma ve Sonuç: Çalışmamız, adli psikiyatri hastalarında cinsiyet farklılıklarını çok yönlü olarak inceleyen Türkiye'deki ilk araştırmalardan biridir. Bulgularımıza göre erkek hastalar daha erken yaşta hastalanmakta, daha erken suç işlemekte ve daha fazla sayıda yatış öyküsüne sahip olmaktadır. Kadın hastalarda ise şiddet içeren suç oranı daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, literatürde adli popülasyonda kadınların özellikle yakın çevreye yönelik ve reaktif şiddet davranışları gösterdiğine dair verilerle uyumludur. Psikopatoloji ve işlevsellik düzeyleri açısından kadın ve erkek hastalar arasında anlamlı fark bulunmaması, klinik tablonun cinsiyetten bağımsız benzer şiddette seyrettiğini göstermektedir. Ancak erkek hastalara taburculukta anlamlı derecede daha yüksek antipsikotik dozlarının reçete edilmesi dikkat çekicidir. Bu farklılık, klinik belirtilerden bağımsız olarak erkek hastaların daha agresif veya yeniden suç işlemeye eğilimli olarak algılanmasından kaynaklanıyor olabilir. Kadınlarda antidepresan kullanım oranının daha yüksek bulunması ise ruhsal belirtilerin farklı klinik yansımalarına işaret etmektedir. Biyokimyasal veriler incelendiğinde, temel cinsiyet farklılıkları

(ör. kadınlarda daha düşük hemoglobin ve ferritin düzeyleri, erkeklerde daha düşük HDL) beklenen biyolojik farklılıklarla uyumludur. Ancak diğer parametrelerde fark saptanmaması, hastalık ve tedavi etkilerinin cinsiyetler arası biyolojik ayrımları azaltabileceğini düşündürmektedir. Adli psikiyatri hastalarında cinsiyet, sosyodemografik ve kriminal özelliklerin yanı sıra farmakolojik tedavi yaklaşımlarında da belirgin farklılıklarla ilişkilidir. Erkek hastalara daha yüksek antipsikotik dozlarının reçete edilmesi, klinik bulgularla tam olarak açıklanamamaktadır ve tedavi sürecinde cinsiyet temelli önyargıların etkili olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle adli psikiyatri pratiğinde daha kişiselleştirilmiş ve cinsiyet duyarlı tedavi stratejilerine ihtiyaç vardır. Çalışmamız, bu alanda sınırlı olan literatüre katkı sağlamakta ve ileri araştırmalar için önemli bir temel oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şizofreni, adli psikiyatri, bipolar bozukluk, tedavi farklılıkları, kriminal veri